

Práce a úkoly ekonomického výzkumu v pivovarsko-sladařském oboru

JINDŘICH KURZ, Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, Praha

663.4 : 614.484 330.6

Zatímco technologický a technický výzkum má v pivovarsko-sladařském oboru bohatou tradici a může se pochlubit řadou vynikajících prací, je oborový ekonomický výzkum teprve v začátcích. Přesto se již ukazuje, že snaha rozšířit výzkumnou problematiku o ekonomické otázky byla správná. Je příznačné, že právě rostoucí důležitost perspektivního

plánování vedla k požadavku výzkumného řešení ekonomických problémů oborového dosahu. V letošním roce již tyto požadavky značně přesahují kapacitu výzkumného ústavu na tomto úseku, přičemž výhledové plány výzkumu svědčí o tom, že nároky na ekonomickou složku výzkumné činnosti i její rozsah se v budoucnu dále zvětší.

Prvním krokem k ekonomickému výzkumu na VÚPS bylo uplatnění ekonomických hledisek a rozborů při plánování technologického výzkumu v oboru. Další etapu představuje doplnění význačných technologických úkolů průzkumem hospodářských účinků navrhovaných metod. Ekonomické studie tohoto druhu byly provedeny např. k technologickým úkolům filtrace piva křemelinou, výroby a použití chmelového extraktu, výroby amylolytických přípravků a polokontinuálního kvašení. Nepopiratelnou výhodou při této činnosti je možnost přímé spolupráce ekonoma s jednotlivými kolektivy řešitelů.

V posledních dvou letech se kromě toho řeší samostatné ekonomické úkoly, plánované a oponentně projednávané stejným způsobem jako technologické výzkumné problémy. Tak byl v r. 1962 ukončen úkol „Ekonomie cisternové přepravy piva do odbytišť“ [1]. V současné době jsou rozpracovány dva další úkoly: výzkum optimálních kapacit pivovarů a použití lineárního programování při řízení přepravy sladu a ječmene [2]. Poslední z uvedených úkolů je ve stadiu pokusné aplikace.

Na problematice optimálních kapacit lze ukázat, proč je zapotřebí, aby některé ekonomické problémy byly řešeny výzkumným způsobem.

Optimální kapacitní oblast můžeme, jak známo, charakterizovat jako oblast, v níž jsou celkové vlastní náklady závodu na jednotku výroby nejnižší. Záleží tu v první řadě na vlivu kapacity na dynamiku výrobních a rozvozních nákladů. Obecná metodika postupu je dostatečně vyjasněna, řada komplikujících problémů však vyvstává při aplikaci na konkrétní obor. Tak se např. již při zběžném rozboru ukazuje, že neexistuje obecná optimální kapacita pro obor, ale že záleží i na umístění; proto by měla metodika stanovení optimální kapacity současně řešit rozmístění i velikost závodů. Při aplikaci na pivovarství se vynořuje celá řada dílčích otázek, které dosud nejsou uspokojivě zpracovány, např.:

- a) spolehlivost údajů o vývoji spotřeby piva v regionálním měřítku,
- b) únosné možnosti zjednodušení odbytové situace pro použití moderní výpočetní techniky,
- c) získání ekonomických předpokladů pro kapacity, které dosud nebyly u nás projektovány,
- d) různý vliv technického pokroku na výrobní a rozvozní náklady.

Zatímco krátkodobé studie se snaží překlenout mezery v našich poznatcích odhady, zjednodušením, úvahou apod., ukáže metodika výzkumné práce jasně nedostatky výchozího materiálu a nutnost postupného a systematického řešení dílčích otázek. V daném případě bylo např. nutno vyžádat od projektového ústavu vypracování ideových návrhů pivovarů ve zvolené kapacitní řadě.

Program pivovarsko-sladařského ekonomického výzkumu je mnohem obsáhlejší než současně zpracovávaná problematika. Chceme zde bez striktní návaznosti na plán úkolů uvést několik okruhů příbuzných problémů, jejichž řešení a sledování v obrovém ekonomickém výzkumu považujeme za účelné a prospěšné, přičemž je nepochybné, že uplatnění těchto námětů v ročních výzkumných plánech bude

záviset jak na kádrových možnostech ústavu, tak i stanovisku podniků a nadřízených orgánů.

Za základní úsek činnosti lze považovat výzkum ekonomických aspektů nových technologií a zařízení, zejména pokud jde o zcela nové metody, kontinuální postupy apod. Práce na tomto úseku by měly poskytovat podnikům objektivní informace o ekonomických účincích nových metod a zařízení. Za zásadní výhledovou otázku tohoto úseku se považuje výzkum ekonomického stupně automatizace pivovarské a sladařské výroby.

Další skupina námětů obsahuje ekonomickou problematiku základních tendencí rozvoje oboru, organizace a plánování. Patří sem důležité otázky optimálních kapacit, rozmístění výrobních jednotek, vhodnost kombinace s jinými výrobami, optimální stupeň koncentrace výroby, vhodné formy organizace, operativního plánování, ukazatelů aj.

Při perspektivních úvahách se často setkáváme s faktem, že dosud víme velmi málo o objektivních vývojových tendencích spotřeby piva, pokud jde o celkovou spotřebu, její územní vývoj, sortiment, balení atd. Vhodné způsoby statistického hodnocení vlivů na spotřebu (např. klimatických podmínek, věkové struktury, výživových tendencí, zaměstnanosti v průmyslu a zemědělství) by měly podstatně zpřesnit poznatky o objektivních souvislostech, a tím i předpoklady spotřeby, které mají mimořádný význam pro úvahy o nové výstavbě, koncentraci, rozmístění atd.

Zcela nové pole se otvírá výzkumu v oblasti mechanizace a automatizace administrativy a zpracování informací. Dosavadní zkušenosti ukazují, že nebude možno na pivovarství a sladařství mechanicky přenášet poznatky z jiných oborů a že bude nutno vyjít z důkladného průzkumu specifických podmínek v oboru.

Uvedené čtyři skupiny problémů nevyčerpávají všechny otázky, jejichž řešení si může vyžádat další rozvoj oboru a požadavky praxe; také pořadí důležitosti zmíněných námětů je třeba teprve vyjasnit.

V souvislosti s ekonomickým výzkumem je nutno se zmínit i o možnostech aplikace moderních matematických metod v oborové ekonomice a ekonomickém výzkumu. Tato otázka je v současné době středem pozornosti a v řadě oborů se věnuje mnoho úsilí pokusům o praktickou aplikaci. Bylo by chybou se domnívat, že nám tyto metody automaticky vyřeší ekonomické problémy. Ukazuje se však, že při správném použití mohou podstatně zkvalitnit a zrychlit řešení úloh a v některých případech dokonce umožnit zpracování úkolů dosud exaktně neřešitelných. V oboru přicházejí zatím v úvahu výhradně aplikace na úseku dopravy. Ve výzkumu je však nutno ve všech úkolech, kde to povaha problému dovoluje, učinit tyto metody součástí pracovního postupu. Zvýší se tím nároky na řešení a změní do jisté míry styl práce; tyto potíže by však měly být vyváženy a převáženy vyšší kvalitou výsledků.

Je zapotřebí podtrhnout také význam spolupráce oborového ekonomického výzkumu s výrobními podniky, zejména s pracovníky ekonomických útvarů na podnicích a závodech, dále s resortním ekonomickým výzkumem a s projektovým ústavem. Intenzita spolupráce musí být ještě větší než u tech-

nologického výzkumu, neboť ekonomický výzkum nemá možnosti laboratorního a poloprovozního experimentu a musí nahrazovat tento nedostatek metodikou (např. použitím modelů) a hlavně systematickým využíváním praktických ekonomických zkušeností a ohromného bohatství informací, které denně vznikají v podnicích a závodech. Je potěšitelné, že jsme se zatím ve všech podnicích setkali s pochopením ekonomických pracovníků a v mnoha případech i s iniciativou, která přesahuje rámec rutinní práce a opravňuje k optimismu při výhledu do dalších etap ekonomických prací. Bude jistě správné hledat v budoucnu organizační formy, které by podpořily zájem ekonomických pracovníků práce na spolupráci v úkolech oborového dosahu. Vyplyvá to i ze skutečnosti, že při minimálním obsazení tohoto výzkumného úseku by bylo bez dokonale zorganizované oborové spolupráce možno splnit jen malý zlomek úkolů, před které je ekonomický výzkum postaven.

Po stránce metodické je pro oborový výzkum neocenitelným přínosem úzká spolupráce s Výzkumným ústavem ekonomiky potravinářského průmyslu,

РАБОТЫ И ЗАДАЧИ В ОБЛАСТИ
НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
ЭКОНОМИКИ ПИВОВАРЕННОЙ
И СОЛОДИЛЬНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье перечисляются задачи из области научно-экономических исследований, которыми в настоящее время занимается исследовательский институт пивоваренной и солодильной промышленности.

ARBEITEN UND AUFGABEN DER
ÖKONOMISCHEN FORSCHUNG IM
BRAUFACH

Der Artikel informiert über die Aufgaben der ökonomischen Forschung, die zur Zeit in dem Forschungsinstitut bearbeitet werden. Weiter werden Probleme vorgeschlagen, auf die in der Zukunft die Forschung auf dem Gebiet der Ökonomie gerichtet werden sollte.

RESEARCH WORKS IN THE FIELD OF
ECONOMIC PROBLEMS OF BREWING
AND MALTING INDUSTRIES

The article deals with some open economic questions which are now being investigated by the Research Institute of Brewing Industry, as well as with the principal lines to be followed in their future activities relating to economical problems.

pracovištěm, kde se v posledních letech dosáhlo na řadě úseků odvětvového ekonomického výzkumu pozoruhodných výsledků a metodických zkušeností, z nichž mnohé bude možno využít i v pivovarsko-sladařském oboru. Spolupráce byla již navázána i s projektovým ústavem a bude nutno ji podstatně prohloubit.

Při významném výročí založení VÚPS je třeba ohlédnout se nazpět a na tomto pohledu si ověřit správnost plánů do budoucna. To platí i pro oborový ekonomický výzkum, jehož začátky jsou ve srovnání s technologickým výzkumem nedávné a skromné, který by se však mohl a měl stát při dostatečné podpoře platným partnerem tradičních výzkumných úseků. Společný cíl je jasný — zlepšení a rozšíření služby výzkumného ústavu pivovarsko-sladařskému průmyslu.

Literatura

- [1] Kurz J.: Přeprava piva na odbytiště v cisternách. Kvasný průmysl 9, 50 (1963).
- [2] Kurz J.: Možnosti použití lineárního programování v dopravě pivovarsko-sladařského oboru. Kvasný průmysl 8, 270 (1962).

Došlo do redakce 3. 4. 1963.